

«Baltie zvirbuli» – topošā dzimtas mājvieta

Jana Skrīvļa-Čevere

Nu jau Preiļu novada Rušonas pagastā, netālu no lielā, baltā krusta, dodoties uz Aglonas pusē, ceļmalā redzama zīme ar māju nosaukumu «Baltie zvirbuli». Ziemās māja pagaidām vēl stāv klusa, jo nav īsti apdzīvojama, bet nu jau trešo gadu agrā pavasarī no Vestienas šurp dodas un līdz pat vēlam rudenim te rosās un saimnieko Inese Bīkše un Juris Seilis ar savu saimi. Šobrīd kopā ar viņiem dzīvo gan tikai trīs jaunākie bērni, bet kopā viņiem to ir vesels pulks – astoņi. Saimniecība ir gana liela un ko aplūkot arī te ir – dobes un vagas gan permakultūras, gan «parastā» stilā, siltumnīcas, dīķis ar karūsām, kazas, truši, sivēni un vistas, un Bernes suņu meitene, pirtīņa, kurā top austi zāļu un ziedu dekorī, un vēl, un vēl.

Kas atvedis vestieniešus uz Rušonu, par ikdienas darbiem, grūtībām un priekiem tad arī šajā intervijā.

Permakultūra – izmanto visu, kas atrodams sētā

Ekosētā «Baltie zvirbuli» saimnieki Inese un Juris

Apsveicinājusies dodamies aplūkot saimniecību. Pirmās ir kartupeļu dobes – mulčētas ar salmiem un sienu. Lai arī, šādi audzējot, pirmās ražas bieži vien ir jādala ar pelēm, tomēr Kolorado vaboļu, vismaz šogad, te nav, ko nevar sacīt par vagām, kas tiek apstrādātas un koptas tradicionāli. Lai arī daudz kas izmēģināts vaboļu aizkavēšanai un aizbiedēšanai, nedz kaņepes, nedz citi pasākumi nav līdzējuši, tāpēc nekas cits neatliek kā katru dienu lasīt tās nost ar rokām.

Šādai kartupeļu audzēšanai bonuss arī tas, ka nav jāizrok viss stāds ar dažādu izmēru kartupeļiem – Inese demonstrē, kā, paceļot salmus, var paņemt tikai lielākos, bet pārējos atstāt vēl paaugties.

Lai arī, veidojot dobes permakultūras garā, siens un salmi labāk aiztur mitrumu, tomēr šī vasara ir pārbaudījums arī te – «mazās dobes jālaista kreptīgāk», saka Inese un turpina: «Te viss ir pēc tā paša principa – izmanto visu, kas atrodams sētā. Netālu no mājas bija vecs šķūnis. Nu tas ir sabrucis, bet kalpo joprojām – dēļi, vecais siens – tas viss noder, piemēram, veidojot jaunas dobes. Bet te īstenota mammas ideja – zogs no vecā šķūņa balķiem – ir citādi un ir skaisti.»

Audzējot kartupeļus salmos, var nolasīt tikai lielākos bumbuljus, mazos atstājot augt

Vairāk darba nav,» saka Inese. «Es visu mūžu biju liela perfekcioniste, Man vajadzēja, lai viss būtu *идеально* в *идеальном*. Kad atnācām uz šo māju, sapratu, ka esmu nogurusi no perfekcionisma, es to vairs negribu – visu kvadrātisku, precīzu un ideālu.»

Permakultūra gan nav tikai salmi vien. Inese nodemonstrē savu «trīs māsu gēdli», kas nākot no indiāņiem. Vienā vagā sastādītas pupas, kukurūza, kas kalpo kā balsts pupai vīties uz augšu, bet apakšā – ķirbis, kas dod ēnu un rasu. Bet Ineses sapnis ir izveidot *Back to Eden* dārzu (*no angļu val. atpakaļ Ēdenē, Paradīzē – J.S.-C.*), kas nozīmē to, ka visi dārzeņi pilnībā tiek noklāti ar šķeldu. Tāpēc nākamais sapnis ir iegādāties šķeldotāju. «Mums ir divi hektāri aizauguši ar krūmiem, ko nevienam neņemam izplaut. Tad mēs varētu paši tā palēnām – izdzīt bebrus, atjaunot lauksaimniecisko zemi, ielaist kazas, lai viņas atvasēs ēd un piniņu dod, bet mums pašiem – *Back to Eden* dārzs,» nākotnes plānus kāl Inese.

«Ja viss izdosies, kā jābūt, kā es gribu, tad mums vecumdienās būs tā, ka tikai apstaigāsim dārzu un paņemsim to, ko vajag, ko tas pats dos bez šausmīgi daudz darba, nezālēm. Jāmācās, protams, ir daudz. Ļoti laba grāmata, piemēram, ir «Gajas dārzs», no tās mācos daudz.

Ar to permakultūru ir tā, ja visi tā darītu, būtu vienkāršāk. Tagad, kamēr daba pieradīs, atradīs līdzsvaru starp kaitēkļiem un derīgajiem kukaiņiem, nāksies bieži raudāt, ka peles apēdušas kartupeļus zem salmiem. Bet reiz pienāks brīdis, kad tas līdzsvarosies, jautājums tikai, cik ilgi nāksies uz to gaidīt. Mums tagad ļoti daudz skādes nodara ūdensūrka, ar bebrim cīnāmies, lai mūs neslīcina, zemesvēži šū pietiek, jo apkārt ir bioloģiskās saimniecības. Kaitēkļiem vispār šogad ļoti labi patīk apstākļi – ir pat visi tie, kurus citu gadu ne jūti, ne redzi.»

Saimniekošanai permakultūras garā Inese un Juris nolēmuši pievērsties, jo tas ir ekonomiskāks saimniekošanas variants, neprasa tik daudz līdzekļu kā tradicionālā lauksaimniecība. Izvēli savā ziņā ietekmējusi arī vēlme palīdzēt dabai.

«Īstenībā es visu mūžu esmu ar lauksaimniecību nodarbojusies, un man reāli sāp sirds par to, ka cilvēki, piemēram, lielle graudkopji un citi lielsaimnieki, zemi uzar, paņem no tās visu un atstāj noplicinātu. Ja vēl Latvijā tas varbūt nav tā jūtams, tad, savulaik Ukrainā dzīvojot, es savām acīm redzēju to eroziju, kas notiek, kad tikai ņem un ņem – zeme vienkārši tiek iznīcināta. Jā, minerālmēsļus sakaisa, lielās ražas paņē, bet zeme vairs nav un nebūs tā, kas bija. Tāpēc mēs mēģinām te darīt labu dabai. Viena no manām, varētu teikt, misijām – mēģināt vismaz kādam mazam zemes pleķim atdot dabisko,» stāsta Inese.

Saimniekot gan vismaz šobrīd tiek arī tradicionāli – ir saņemts atbalsts mazā lauksaimnieka projektam, par to iegādāts traktors, plaukmašīna, frēze, bet nākamgad taps lielais tunelis zemenēm, šogad jāpaveic smagākais darbs – jāiekopj, cik iespējams, jāatnežālo tām zeme.

Izveidot zemnieku saimniecību no nulles

2009. gadā Inese vēl dzīvoja Ukrainā, kad abiem ar nu jau bijušo vīru radās doma, ka vajadzētu investēt naudu kādā īpašumā. Sākotnēji bijusi doma iegādāties dzīvokli Daugavpilī un izīrēt, kamēr, piemēram, kādam no bērniem rastos pēc tā vajadzība, bet nekas īpaši uzrunājās piedāvājumā neesot bijis. Ielūkojoties viensētu sadaļā, Inese ieraudzījusi šo māju: «Bija bilde – siena sarkaniem vītenaugiem, durvis oranžas, gandrīz rozīgas un cena – kā par dzīvokli. Bet ko tu dariši dzīvoklī, ja te ir 12 hektāri zemes ar mežu, māju, ... Turklāt viss tik labi sakrita – 17. maijā man ir dzimšanas diena, 18. maijā – manā vārda dienā – nopirku māju, bet 19. maijā piedzima dēls Artūrs. Tās bija tik piesātinātas trīs dienas. Ilgi domājām, ko ar šo īpašumu darīt, pa vidu bijām aizbraukuši uz Kanādu, tur īpatniskā ideja par kempingiem, kas gan te, lai arī savulaik iecerēta, tomēr nav īstenota, bet 2014. gadā pašķīrāmies, un tā tā māja stāvēja līdz 2019. gada pavasarim, kad ieradāmies šeit.»

Kad Inese un Juris pirms trim gadiem nolēma saimniekot paši (līdz tam zeme tika iznomāta kaimiņiem), nebijis nekā – līdzena vieta, kur pat zāle lāga neauga, jo zeme ir smilšaina. «Mēs esam tā nenomāļā ģimenīte, kura ir izdomājusi, ka var izveidot zemnieku saimniecību no nulles,» smeļ Inese un piebilst: «Ir sāpīgi, ir grūti, bet ar smagu darbu to var paveikt. Mēs mēģinām, nezinām vēl, vai sanāks, bet ir jāsanāk. Salasiņusies esam daudz, internetā saskatījusies – vēl vairāk. Mūsu mērķis principā ir dzimtas mājvieta, kas varētu mūs nodrošināt ar visu.»

Vestienā saime dzīvo ciematā, kur māja esot pie mājas, attiecīgi arī izvēršties nevar, sunim nav brīvības, kūtiņas nav pie pašas mājas, neredzi, kas notiek, kā dzīvnieki veido savstarpējās attiecības: «Te, laukos, sunis ir laimīgs, bērni laimīgi, paši apmierināti – ko vairāk vajag? Te katru rītu dzer kafiju un vēro pa logu savus dzīvniekus, redzi, kas notiek. Ir labi būt savās mājās, savā zemē, darīt savus darbus.»

Mājas nosaukums ir «Zvirbuli», kā zemnieku saimniecība tika pie paplašinātā nosaukuma «Baltie zvirbuli»? Nosaukumu nācies izdomāt, kad saimniecība tika uzņemta pirminkubācijā, tās pilnais nosaukums ir ZS «Ekosēta «Baltie zvirbuli»». «Kāpēc baltie? Ideja bija strādāt citādi nekā parastajiem zemniekiem, ar permakultūras metodēm, veidot *Back to Eden* dārzu utt. Tad nu sanāk, ka mēs «izlecām», neesam parastie zvirbuli, esam baltie. Nu un vēl ir pasaka par balto zvirbuli,» saka Inese.

«Šī ir ļoti īpaša māja. Ja mēs kaut ko gribam, mums tas atrodas. Vajag dēli – aizēj un paņem tieši tādu, kā vajag. Vai metālus, ko likt mučā apkurināmajai siltumnīcai. Vai nupat izdomājām, ka varētu izrautīti celmiņus plavā, tik nav tādas nopietnas trošes, un plaujot tur, kur jau gadiem staigā, piepeši atrodi nopietnu troši – tieši tādu kā vajag,» stāsta saimnieki. Runā, ka te reiz dzīvojusi vieda sieviete, par to liecina arī ap māju augošie ārstniecības augi, kas atnesti no meža, un redzams, ka kāds ir rūpējies par to, lai šie augi ir pa rokai. Tas arī ir viens no iemesliem, kāpēc Inese pagaidām kavējas ar puķu dobjū ierīkošanu, jo gribas saprast, kas te kur ir, neizjaukt esošo kārtību.

Ir labi, ka ir viss savs

Ganāmpulka vecākā kaza Mikina, kas nupat kārtējo reizi kļuvusi par vecmāmiņu

Aplūkojusi dārzus, dodamies pie kazām – tās no svelmes glābas krūmos un neizrāda īpašu interesi par pozēšanu fotoģrāfijai. Šobrīd saimniecībā ir 16 galvas – pa pusei «zānenieces». Septiņas no tām ir slaucamas, vienai nupat aizvakar atskrējis kazlēns, kas ir mazbērns vecākajai – Mikinai, kurai nu jau ir 12 gadi. Tā esot viltīgākā un runātīgākā un savulaik pati vienkārši uzradusies kūti: «Vienā skaistā rītā eju un – kaza priekšā,» smeļot stāsta Inese. 16 gan neesot daudz, savulaik Ukrainā bijušas ap 160 slaucamas kazas. Kazas līdz ar visu saimi ik gadu ziemot dodas uz Vestienu, kur dzīvo Ineses mamma. Šodien tās seko saimniecei un dodas mājup glābiņu no dundurim un saules meklēt kūti, kur mājā arī sivēni un vistas, no kurām lielāko daļu Inese pati izperinājusi inkubatorā.

Zāl var plaut arī ar «Trušu traktoru»

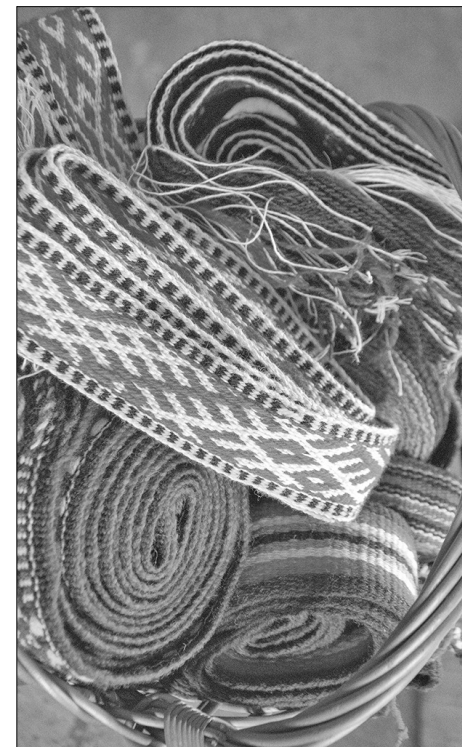
«Bet tas ir *rabbitraktors* (*no angļu val. – truštaktors J.S.-C.*),» Inese rāda lielu būri bez grīdas, kurā mājō trusis, konkrētāk, šobrīd – grūnsa trusiene. «Plaujot» labi, galvenais laikus pārlīkt citā vietā, lai nesarak bedres un alas. Truši atbraucot bijuši 10, nu – jau vairāk nekā 40.

No kazu piena Inese gatavo arī gardu sieru – ar ķimenēm, kiplokiem un zaļumiem, pagaidām gan vien pašiem un draugiem, bet citu gad, kad slaucamas varētu būt jau 10 kazas, plānots ierīkot nelielu siertavu, lai var sieru gatavot lielākos apjomos un atbilstoši visām prasībām, lai var tīgot. Runājot par aizspriedumiem pret kazas piena izstrādājumiem, saimnieki komentē, ka varbūt mazāk ir aizspriedumu, cik nelāgas pieredzes, kad saimniece bijusi nevīžīga un slaucot nav ievērota pietiekama tīrība, kas gan var gadīties ne tikai ar kazas, bet arī govju pienu.

Arī maizi Inese cep pati. «Tā ir tā labākā maize, kad apēd gabaliņu un esi paēdis, nevis piecus kukulus «noškaldi» vienā paņēmiņā,» saka Juris.

«Ir labi, ka ir viss savs – olas, siers, piens, maizīte, gurķi, tomāti... Un zini, ka, ja nu kas, ja nu visi striķi trūkst, mēs izdzīvosim. Un vēl labi ir tas, ka ir ļoti fantastiski kaimiņi, bez kaimiņiem mēs būtu kā bez rokām. Pirmā gadā mēs te atbraucām, nebija ne dārza, ne kā – Jurim dzimšanas dienā uzdāvināja lāpst un novēlēja uz nākamo dzimšanas dienu traktoru, un bija. Tā pamazām te viss notiek,» piebilst Inese.

Kurš gan cits, ja ne es

Brīvākos brīžos Inese sēžas pie stellēm – vasarā top augu paklājīni, ziemā – dažādas jostas

Lai arī saimniecībā darbu vienmēr pietiek, ja atrodas kāds brīvāks brīdis, Inesei patīk darināt dažādus rokdarbus. Savulaik pabeigusi Jāņmuizas lauksaimniecības skolu, viņa ir mācīta lauku māju saimniece. Vienmēr patīcis izšūt, adīt, skolā uzausts arī savs tautastērps – pilnībā pašas darināts, sākot ar dzijas krāsošanu brunčiem līdz pat smalki izšūtam kreklam un pērļu vainadziņam. Pašas darinātajā tautastērpā arī ar pirmo vīru sarakstījusies: «Nevienu brīdi nenozēloju, ka biju tautas tērpā nevis baltajā kleitā, lepnī to nesu – es esmu latviete.»

Tagad gan adīts tiek mazāks, bet aust patīk, īpaši ziedu un dažādu augu dekoratīvos paklājiņus, kurus var izmantot gan pirtī, gan likt pie sienas – kā nu kuram labāk tīk. Pirmāis tapis Ineses mammai, pirmajā gadā uzausti 12, otrā – 20, tad – 30, šogad gan tapusi vien pieci – līdz Jāņiem teju nekas neziedējis, uz Jāņiem ziedējis viss un tagad atkal viss pārziedējis, ar visiem darbiem nebija īsti vaļas aust. Pērn Inese audusi līdz pat augusta beigām, tad nu tagad jāgaida lietus – gan saziēdēs atkal āboliņš un viss notiks.

Paklājīni top pirts priekštelpā uz Ukrainā pirkām stellēm. Linu diegos tiek ievīti dažādākie augi: «Cenšos, lai būtu vismaz 12 augi. Pērn paklājīņos apzināti, piedomājot liku Visuma formulu – katru augu pa 3 – 6 – 9. Šogad tas jau tīri automātiski notiek.»

Savukārt ziemās atpūšoties top tautiskas jostīņas, no kurām dažāda laba aizceļojusi pat uz Ameriku un Kanādu. Pītā grozā kārtu kārtām redzamas – Krustpils vīru josta, Rīgas meitenju josta, Rūjienas un Jumurdas jostas, Cēsu jostas bērniem. Inesei vislabāk patīkot vīriešu jostas aust.

Un vēl ziemās Inese un Juris deju Vestienas deju kolektīvā «Kadiķis», kas savulaik tika izveidots pēc Ineses iniciatīvas. Šobrīd tam ir profesionāla vadītāja, mēģinājumu norisi gan ietekmējusi pandēmija, bet, cerams, uz ziemu atkal varēs dancot. Juris ir aktieris Madonas tautas teātrī, arī dzied. «Esam ļoti sabiedriski aktīvi,» saka Inese. «Man vienmēr bijis teiciens «kurš gan cits, ja ne es». Vienalga, vai papīrītis zemē mētājas un es, garām ejot, paceļu un aiznesu līdz atkritumu tvertnei, vai, kā šajā gadījumā, – gribas dejojot, bet kolektīva nav – ejam, runājam un organizējam.»

Pirmais pašapkalpošanās stends Latgalē – «Baltajos zvirbulos», 2020. gada jūnijā

Tiesi tā – runājot un organizējot – Inese un Juris nonāca pie idejas ceļmalā pie savas saimniecības izveidot pašapkalpošanās stendu, kas bija tāds pirmais un vismaz tobrīd Latgalē vienīgais. Ja iesākumā, 2019. gadā tas bija vienkārši galds ar saulesargu, tad jau no pagājušā gada tas ir kārtīgs stends – veidots no saimniekiem tik mīļajām paletēm. Paletes izmantotas arī, piemēram, mazākās siltumnīcas būvēšanai, tā ļaujot krietiņi ietaupīt – siltumnīca izmaksājusi vien ap 20 eiro.

Ideja aizgūta no saimniekiem Vācijā, kur Inese savulaik strādājusi. «Tur tas bija normāli – saimnieki ceļmalā atstāja vagoniņu ar olām un kastīti nauda vai lielos, vecos zirga ratus, pilnus ar 5, 10 kg kartupeļu maišējiem un kastīti. Tā nu izlēnām, kāpēc arī mēs nevarētu ko tādu paprovēt, jo stāvēt tai stendā nav nevienam laika – mums tak te viss no nulles, jāiet un jādara, jādara, jādara. Otrkārt, nebija jau arī tik daudz ko pārdot, lai brauktu, piemēram, uz tirgu – tur tad vajag pāris kastes tomātu, kartupeļu, vēl kaut ko. Mums stendā tiek tas, kas mums pašiem paliek pāri, to tad arī par simbolisku cenu piedāvājam citiem – lai cilvēkam interesanti un lai mums kāda kapeika tiek.»

Jūlija vidū, kad notika intervija, tas gan stāvēja tukšs karstuma dēļ, bet mērenākos laikapstākļos ikviens garābraucējs ir laipni aicināts pietāst un iegādāties kādu stādu, zaļumus, gurķus vai citus sezonas labumus.

Pasaka par balto zvirbuli

Reiz dzīvojuši bagāts kaimiņš un nabadzīgs kaimiņš.

Tad nabadzīgais kaimiņš iet un prasa bagātajam: «Nu, kā tev ir sanācis, ka es tik bagāts, izstāsti man arī!»

Tas atbild: «Man palīdz baltais zvirbulis.» Nabadzīgais kaimiņš saka: «Es arī gribu viņu satikt un paprast palīdzību.»

Bagātais atbild: «Nu, jā, tu vari mēģināt, bet viņš atlido ļoti, ļoti ātri no rītiem.»

Un tā nabadzīgais kaimiņš sāka celties ļoti ātri, ap četriem – pieciem, un gaidīt to balto zvirbuli. Balto zvirbuli viņš neieraudzīja, bet ieraudzīja visus darbus, kas bija jāpadara. Kamēr gaidīja balto zvirbuli, tikmēr viņš jumtu salāpīja, dārzu izravēja un vēl daudz darbus izdarīja. Un tad arī viņš saprata, ka ne jau baltajā zvirbulī ir tā sāls.

Foto – Jana Skrīvļa-Čevere un no «Baltie zvirbuli» albuma

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Par projekta saturu atbild «Vietējā Latgales Avīze».